

5-6 Yaş Çocuklarının Fiziksel Şiddete Maruz Kalma ya da Tanık Olmaları ile Benlik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi¹

Z. Fulya TEMEL², K. Büşra KAYNAK EKİCİ³, Kübra KANAT⁴, Elif Nur ŞAHİN⁵

Özet: Son yıllarda dünyanın çeşitli yerlerinde yapılan araştırmalar, hemen hemen tüm çocukların evlerinde, okullarında ve içinde yaşadıkları toplumlarda şiddete tanık olduklarını ve bu durumdan doğrudan etkilendiklerini ortaya koymaktadır (Unicef Türkiye’de Çocukların Durumu Raporu, 2011). Çocukların güvende olması gereken ev, okul, oyun parkı gibi yerlerde halen şiddete maruz kalmaları üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Bu bağlamda bu araştırmada 5-6 yaş çocuklarının fiziksel şiddete maruz kalma ya da tanık olmaları ile benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç dâhilinde araştırmanın çalışma grubuna Ankara Yenimahalle ve Sincan ilçelerinden 5-6 yaşları arasındaki 100 çocuk (53 kız, 47 erkek) dâhil edilmiştir. Çalışma grubunun belirlenmesinde ulaşılabilirliğinin kolay olması açısından uygun örnekleme yöntemi tercih edilirken aynı zamanda ölçüt örnekleme yöntemi de kullanılmıştır. Çocukların çalışmaya katılmaya gönüllü olmaları ise ölçüt olarak belirlenmiştir. Araştırmanın verileri Fox ve Leavitt (1995) tarafından geliştirilen Türkçe’ye uyarlaması Çetinkaya Yıldız ve Hatipoğlu Sümer (2007) tarafından yapılan Şiddete Maruz Kalma ve Tanık Olma Ölçeği’nin yanı sıra Demoulin (1995-98) tarafından geliştirilen Türkçe’ye uyarlaması Kuru Turaşlı (2006) tarafından yapılan Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın neticesinde çocukların tanık ya da kurban oldukları

¹ Bu araştırma 12. Okul Öncesi Eğitim Öğrenci Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur, Sakarya, Türkiye, 24-26 Nisan 2017.

² Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi ABD, temel.fulya@gmail.com

³ Arş. Gör. Dr, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi ABD, kbusrakaynak@gmail.com

⁴ Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi ABD, kbrduran@gmail.com

⁵ Gazi Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi ABD, eliff929@gmail.com

5-6 Yaş Çocuklarının Fiziksel Şiddete Maruz Kalma ya da Tanık Olmaları ile Benlik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

hafif düzeyde fiziksel şiddet ile öz yeterlilikleri ($r = -.309$) ve öz saygıları ($r = -.303$) arasında 0.01 düzeyinde anlamlı negatif yönlü düşük düzeyde korelasyon olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Tanık Olma, Maruz Kalma, Öz Yeterlilik, Öz Saygı.

Examination of the Relationship between 5-6 Years Old Children's Exposure or Victimization to Physical Violence and Their Identity Perceptions

Abstract: In recent years the studies conducted in various countries have revealed that almost all of the children witnessed or directly affected by violence at home, in their schools, and in the society they live. Children's exposure to violence in places such as home, school, and playgrounds where they are supposed to be safe is a matter to be concerned. In this respect, this study aimed to examine the relationship between 5-6 years old children's exposure or witness to physical violence and their identity perceptions. With this purpose, the sample of this study was composed of 100 children (53 female, 47 male) between the ages of 5 and 6 in Yenimahalle and Sincan districts in Ankara. The convenience sampling method was preferred to make the accessibility easier, at the same time criterion sampling method was also incorporated. The volunteer participation of children was determined as the criterion. The data of the study was collected by means of Violence Exposure Scale - Revised developed by Fox and Leavitt (1995) and adapted to Turkish by Çetinkaya Yıldız and Hatipoğlu Sümer (2007); and DeMoulin Self Concept Scale for Preschoolers developed by DeMoulin (1995-98) and adapted to Turkish by Kuru Turaşlı (2006). At the end of the study, a significant but low negative correlation as 0.01 was determined between the violence children exposed or witnessed and their self-efficacy ($r = -.309$) and self-respect ($r = -.303$).

Key Words: Violence, Victimization, Exposure, Self-efficacy, Self-respect.

Giriş

İnsanlık tarihi kadar eski olan şiddet olgusu ile yaşamın her alanında karşı karşıya kalınmaktadır. Şiddet, gerek dünyada gerekse Türkiye’de giderek büyüyen bir sorun olup, toplumun düzenini bozmaktadır (Bayındır, 2010; Zara Page ve İnce, 2008). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) şiddeti, “fiziksel kuvvet ya da gücün kasıtlı olarak tehdit etme veya fiili olarak kişinin kendisine, bir başkasına ya da topluluğa karşı yaralama, ölüm, psikolojik zarar verme, yoksun

bırakma şeklinde kullanılması” olarak tanımlamaktadır. Şiddetin çeşitli türleri bulunmakla birlikte bu araştırmada fiziksel şiddet konusu ele alınmaktadır. Belirtilen fiziksel şiddet ise; çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişmesi veya onuru açısından zararlı olabilecek her tür fiziksel güç kullanımını içeren davranışlardan oluşmaktadır. Diğer bir ifade ile fiziksel şiddet başkasının vücut bütünlüğüne zarar veren, ona acı çektiren her türlü saldırıdır (Özgentürk, Kargın ve Baltacı, 2012). Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması (2010) sonuçlarına göre çocuklara en sık istenmeyen davranışları uygulayan kişiler sırası ile; anneler, babalar, üvey anneler, büyük kardeşler, öğretmenler ve arkadaşlardır. Aynı araştırmanın sonuçları öğretmenlerin çocuklara karşı en çok kulak-saç çekme, sıra dayığı, tokatlamak, tek ayak üstünde durdurmak gibi fiziksel şiddet ağırlıklı disiplin yöntemlerini uyguladıklarını göstermiştir. Türkiye’de 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (2014); tokat atmak, terlik atmak, kulağını ya da saçını çekmek gibi fiziksel şiddet türlerinin toplum tarafından olağan sayılarak halen kabul gördüğünü ortaya koymaktadır. Beyazova ve Şahin (2001) Türkiye’deki az sayıda çalışmada okullardaki çocukların %50 ile %75 arasında değişen derecelerde fiziksel cezaya uğradıklarına dikkat çekmektedirler. Şiddet olguları arasında en çok zarara yol açan çocuğa yönelik şiddet olgularının gizli tutulduğu (Polat, 2015) göz önüne alındığında durumun çok daha ciddi boyutlara ulaşabileceği düşünülmektedir.

İlgili alan yazın incelendiğinde çocukların şiddet olgusu ile iki şekilde karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Bunlardan ilki evde, okulda, toplumda şiddete tanık olma durumu iken, ikinci ise şiddete maruz kalmaları durumudur (Çetinkaya Yıldız ve Hatipoğlu Sümer, 2010). Bu noktada çocukların şiddete maruz kalmaları çok ciddi sonuçlar ortaya koyabilmektedir. Nitekim Bilir, Arı, Baykoç Dönmez, Atik ve San (1991) 1981- 1982 ile 1985-1989 yılları arasında Türkiye’nin 16 ilinde 4-12 yaşları arasındaki 50.473 çocuğa fiziksel ceza verilmesi sıklığını araştırmış ve oldukça çarpıcı sonuçlara ulaşmışlardır: Tüm yaş grupları birlikte değerlendirildiğinde çocukların %62.6’sına fiziksel ceza verildiği; ayrıca her yaş grubunda fiziksel ceza alan çocukların fiziksel ceza almayan çocuklara göre çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara ilaveten çocuklara 4-6 yaşından itibaren fiziksel ceza vermeye başlandığı tespit edilmiştir. Ankara’da gerçekleştirilen yakın tarihli bir başka araştırmada (Küçük Biçer, Özcebe, Köse ve Ünlü, 2017) da benzer sonuçlara ulaşılmıştır: 502

*5-6 Yaş Çocuklarının Fiziksel Şiddete Maruz Kalma ya da Tanık Olmaları ile Benlik Algıları
Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*

ebeveynin katılımı araştırmaya göre ebeveynlerin yarısı çocuklarına fiziksel şiddet uyguladıklarını belirtmişlerdir.

Şiddet pek çok açıdan çocukları etkilemektedir. Bu noktada en genel anlamı ile şiddete maruz kalma durumunun çocukların ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği söylenebilir (Postema, 2006). Kaplan ve Sadocks (1994) erken dönemde karşı karşıya kalınan saldırgan davranışların bireyleri etkileyerek gelecek dönemde saldırganlığa daha eğilimli hale getirdiğine dikkat çekmektedir. Benzer şekilde Gerbner ve Gross (1976) çocukların tanık oldukları şiddet oranı ile saldırganlık arasında pozitif bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır (Akt. Görmez vd., 1998). Jaffle ise şiddet ile karşı karşıya kalan çocukların şiddeti çatışma çözmede bir yol olarak benimseyeceklerini, aile içi iletişimde bir yol olarak görebileceklerini belirtmektedir (Akt. İçli, 1994). Şiddet ve istismarın çok daha ciddi sonuçları da olabilmektedir. Zoroğlu ve diğerleri (2001) 839 lise öğrencisinin kendine zarar verme davranışı, özyıkım girişimi ve dissosiyatif yaşantıları ile çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantıları arasındaki ilişkileri incelenmişler; araştırmanın neticesinde ergenlerin %13.5'inin çocukluk döneminde fiziksel istismara uğradığını belirlemişlerdir. Buna ek olarak herhangi bir çocukluk dönemi travması geçirdiklerini belirtenlerin, belirtmeyenlere göre yüksek derecede fiziksel olarak kendilerine zarar verdikleri, özyıkım girişiminde buldukları ve dissosiyatif belirtiler gösterdikleri tespit edilmiştir. Şiddete tanık olma durumu da çocukları etkileyebilmektedir. Yapılan araştırmalar televizyonda şiddete tanık olan çocukların şiddet eğilimlerinin arttığını ortaya koymaktadır (Ayrancı, Köşgeroğlu ve Günay, 2004; Bushman ve Huesmann, 2006).

Bireyin kendi kimliğini fark etmesi ile oluşan benlik kavramı, bireyin kendisi ile ilgili görüşlerini, görünüşünü, yetenek ve tutumlarını içermekte olup; kendi kişiliğine ilişkin tüm kanıların toplamı, kendini tanıma ve değerlendirme biçimi olarak ifade edilmektedir (Lawrence, 2006; Plumber, 2005). Demoulin (2000), çocukluk döneminin benlik gelişiminde en önemli dönem olduğunu belirtmektedir (Akt. Kuru Turaşlı, 2006). Bu bağlamda çocukların bu dönemde tanık oldukları ya da maruz kaldıkları fiziksel şiddet olgusunun benlik algıları ile de ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bu görüşten hareketle araştırmanın temel amacı 5-6 yaş çocuklarının fiziksel şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu temel amaç kapsamında şu alt problemlere cevap aranmaktadır.

Çocukların hafif ve ciddi düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile öz yeterlilik ve öz saygıları;

- Cinsiyetlerine
- Yaşlarına
- Annelerinin çalışma durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Yöntem

5-6 yaş çocuklarının fiziksel şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan bu araştırmada, genel tarama modellerinden biri olan ilişki tarama modeli kullanılmıştır.

İlişki tarama modelinde iki ya da çok sayıda değişken arasında birlikte değişimin varlığı ve değişkenler arasında ilişki olması durumunda da bu ilişkinin derecesini belirlemeye çalışılmaktadır (Karasar, 2011).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara Yenimahalle ve Sincan Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı dört okul öncesi eğitim kurumunda eğitimlerine devam etmekte olan 5-6 yaşları arasındaki 100 çocuk oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden bir olan uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Aşağıdaki tabloda çalışma grubunun demografik özelliklerine ait veriler sunulmaktadır:

Tablo 1. Çalışma Grubundaki Çocukların Demografik Bilgilerinin Dağılımı

Sosyo-demografik Özellikler	n	%	
Okullar	I. Okul	36	36
	II. Okul	24	24
	III. Okul	22	22
	IV. Okul	18	18
	Toplam	100	100
Cinsiyet	Kız	53	53
	Erkek	47	47
	Toplam	100	100

5-6 Yaş Çocuklarının Fiziksel Şiddete Maruz Kalma ya da Tanık Olmaları ile Benlik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tablo 1 devamı. Çalışma Grubundaki Çocukların Demografik Bilgilerinin Dağılımı

Sosyo-demografik Özellikler		n	%
Yaş	5 yaş	65	65
	6 yaş	35	35
	Toplam	100	100
Doğum Sırası	1.Çocuk	56	56
	2.Çocuk	34	34
	3.Çocuk	6	6
	4.Çocuk	4	4
	Toplam	100	100
Anne Çalışma Durumu	Çalışıyor	50	50
	Çalışmıyor	50	50
	Toplam	100	100
Aile Yapısı	Anne-Baba Birlikte	95	95
	Ayrı	5	5
	Toplam	100	100

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların 53'ünün kız, 47'sinin erkek olduğu; yarısından fazlasının (%56) birinci çocuk olduğu, tamamına yakınının (%95) anne ve babasının bir arada yaşadığı, yarısının annesinin çalıştığı görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

5-6 yaş çocuklarının fiziksel şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan bu araştırmada “*Şiddete Maruz Kalma ve Tanık Olma Ölçeği (VEX-R)*” ile “*DeMoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği*” kullanılmıştır. Aşağıda bu ölçeklere ilişkin bilgiler sunulmaktadır:

Şiddete Maruz Kalma ve Tanık Olma Ölçeği (VEX-R): Fox ve Leavitt (1995) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmasını Çetinkaya Yıldız ve Hatipoğlu Sümer (2010) yapmıştır. 4'lü likert tipi 20 maddeden oluşan resimli ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0.92 olarak bulunmuştur (Çetinkaya Yıldız ve Hatipoğlu Sümer, 2010). Şiddete maruz kalma ve tanık olma ölçeğinin ölçtüğü şiddet olayları; bağırma, bir şeyler fırlatma, itme, kovalama, tokatlama, dövme, bir şeyler çalma, silahla ya da bıçakla tehdit etme, bıçaklama, ateş etme, tutuklanma ve uyuşturucu satışıdır. Ölçekte hafif ve ciddi düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma (kurban olma) puanları hesaplanmaktadır.

DeMoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği: Orjinali DeMoulin tarafından 1995-1998 yılları arasında geliştirilmiş; Türkçe'ye uyarlanması Kuru Turaşlı (2006) tarafından yapılmıştır. Uyarlama çalışması sırasında ölçeğin test tekrar test güvenilirliği 0.88 olarak bulunmuştur. 29 maddesi bulunan ölçeğin öz yeterlilik ve öz saygı olmak üzere iki alt boyutu bulunmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın örneklem büyüklüğünün 30'dan büyük olması nedeni ile ilk olarak parametrik yöntemlerin kullanılması düşünülmüştür. Ancak parametrik testlerin kullanılabilmesi için örneklemin normal dağılım göstermesi ve verilerin homojen dağılması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2012). Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin tespit edilmesinde örneklem büyüklüğünün 50'den büyük olması durumunda Kolmogorov-Smirnov (K-S) Testi kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2012). Aşağıdaki tabloda K-S testi sonuçlarına da yer verilmektedir:

Tablo 2. Dağılımın Normalliğine Ait Değerler

	Kolmogorov-Smirnov Testi
Öz Yeterlilik	0.185
Öz Saygı	0.725
Ciddi Şiddete Tanık Olma ya da Maruz Kalma	0.776
Hafif Şiddete Tanık Olma ya da Maruz Kalma	0.036

Büyüköztürk (2012) K-S Testi kullanarak normalliği sınanan dağılımların hesaplanan p değerinin 0.05'den büyük olması durumunun dağılımın normal olduğunu ortaya koyduğunu belirtmektedir. Tablo 2 incelendiğinde, öz yeterlilik, öz saygı, ciddi şiddete tanık olma ya da maruz kalma boyutlarında p değerinin 0.05'den büyük olduğu (sırası ile 0.185, 0.725, 0.776) görülmüştür. Hafif düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma boyutunda ise p değeri 0.05'den küçüktür (0.036). Ancak hafif düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma boyutunda dağılımın çarpıklık değeri (1.612) normalliği sağlayan aralıktadır (George ve Mallery, 2010).

5-6 Yaş Çocuklarının Fiziksel Şiddete Maruz Kalma ya da Tanık Olmaları ile Benlik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Bu nedenle dağılımın tamamı için normal dağılım gösterdiği kabul edilerek parametrik testlerin yapılması uygun görülmüştür. Aşağıda alt problemlerin yanıtlarına ilişkin tablolar sunulmaktadır:

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın temel amacı ve bu temel amaca bağlı olan alt problemlere uygun olarak verilerin istatistiksel analizleri sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

Çocukların hafif ve ciddi düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile öz yeterlilik ve öz saygıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Tablo 3. Şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile benlik algıları arasındaki ilişkiye dair Pearson korelasyon katsayısı sonuçları

	HŞTO/MK	CŞTO/MK	ÖY	ÖS
1.Hafif Düzeyde Şiddete Tanık Olma ya da Maruz Kalma (HŞTO/MK)	1	.305**	-.309**	-.303**
2.Ciddi Düzeyde Şiddete Tanık Olma ya da Maruz Kalma (CŞTO/MK)		1	-.151	-.116
3.Öz Yeterlilik (ÖY)			1	.133
4.Öz Saygı (ÖS)				1

**p<0.01

Tablo 3 incelendiğinde, çocukların şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile benlik algıları arasındaki ilişkiye dair bilgiler sunulmaktadır. Buna göre çocukların hafif düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile ciddi düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları arasında 0.01 düzeyinde orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=0.305$). Bununla birlikte çocukların hafif düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile öz yeterlilik ($r=-0.309$) ve öz saygıları ($r=-0.303$) arasında 0.01 düzeyinde orta düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bir diğer söylem ile çocukların tanık oldukları ya da maruz kaldıkları hafif düzeyde şiddetin sıklığı arttıkça öz yeterlilikleri ve öz saygıları azalmaktadır. Çocukların ciddi düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile öz yeterlilik ($r=-0.151$) ve öz saygıları ($r=-$

0.116) arasında ise negatif yönlü bir ilişki olmasına karşın bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

Çocukların hafif ve ciddi düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile öz yeterlilik ve öz saygıları cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Tablo 4. Cinsiyetlerine göre çocukların şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile benlik algılarına ilişkin t-testi sonuçları

	Cinsiyet	n	\bar{X}	ss	sd	t	P
Hafif Düzeyde Şiddete Tanık Olma ya da Maruz Kalma	Kız	53	18.05	5.10	98	2.698	0.010*
	Erkek	47	21.55	7.72			
Ciddi Düzeyde Şiddete Tanık Olma ya da Maruz Kalma	Kız	53	8.24	1.15	98	0.266	0.786
	Erkek	47	8.29	0.74			
Öz Yeterlilik	Kız	53	39.58	5.30	98	0.099	0.922
	Erkek	47	39.46	6.48			
Öz Saygı	Kız	53	40.60	2.05	98	0.227	0.837
	Erkek	47	40.76	5.03			

*p<0.05

Tablo 4 incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların cinsiyetlerine göre hafif düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumlarının $[t_{(98)}=2.698, p<.05]$ anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Buna göre erkek çocukların hafif düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma puanları ($\bar{X}=21.55$), kız çocukların hafif düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma puanlarından ($\bar{X}=18.05$) daha yüksektir. Diğer puan türlerinde ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Çocukların hafif ve ciddi düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile öz yeterlilik ve öz saygıları yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Tablo 5. Yaşlarına göre çocukların şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile benlik algılarına ilişkin t-testi sonuçları

	Yaş	n	\bar{X}	ss	sd	t	p
Hafif Düzeyde Şiddete Tanık Olma ya da Maruz Kalma	5 Yaş	65	19.13	6.98	98	1.149	0.232
	6 Yaş	35	20.74	5.99			
Ciddi Düzeyde Şiddete Tanık Olma ya da Maruz Kalma	5 Yaş	65	8.10	0.47	98	1.781	0.083
	6 Yaş	35	8.57	1.50			

5-6 Yaş Çocuklarının Fiziksel Şiddete Maruz Kalma ya da Tanık Olmaları ile Benlik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tablo 5 devamı. Yaşlarına göre çocukların şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile benlik algılarına ilişkin t-testi sonuçları

	Yaş	n	\bar{X}	ss	sd	t	p
Öz Yeterlilik	5 Yaş	65	39.80	5.87	98	0.626	0.533
	6 Yaş	35	39.02	5.87			
Öz Saygı	5 Yaş	65	40.81	4.41	98	0.601	0.549
	6 Yaş	35	40.42	2.00			

*p<0.05

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların yaşlarına göre hafif ve ciddi düzeyde şiddete tanık olan ya da maruz kalma durumları ile öz yeterlilik ve öz saygılarının anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir.

Çocukların hafif ve ciddi düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile öz yeterlilik ve öz saygıları annelerinin çalışma durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Tablo 6. Annelerinin çalışma durumlarına göre çocukların şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile benlik algılarına ilişkin t-testi sonuçları

	Anne Çalışma Durumu	n	\bar{X}	ss	sd	t	p
Hafif Düzeyde Şiddete Tanık Olma ya da Maruz Kalma	Çalışıyor	50	18.34	4.65	98	2.072	0.041*
	Çalışmıyor	50	21.06	8.02			
Ciddi Düzeyde Şiddete Tanık Olma ya da Maruz Kalma	Çalışıyor	50	8.02	0.14	98	2.617	0.012*
	Çalışmıyor	50	8.52	1.34			
Öz Yeterlilik	Çalışıyor	50	40.54	6.58	98	1.742	0.085
	Çalışmıyor	50	38.52	4.88			
Öz Saygı	Çalışıyor	50	40.92	4.76	98	0.639	.525
	Çalışmıyor	50	40.44	2.34			

*p<0.05

Tablo 6 incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların annelerinin çalışma durumlarına göre hafif [$t_{(98)}=2.072$, $p<.05$] ve ciddi [$t_{(98)}=2.617$, $p<.05$] düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumlarının anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Buna göre annesi çalışmayan çocukların hafif düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma puanları

($\bar{X}=21.06$), annesi çalışan çocukların hafif düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma puanlarından ($\bar{X}=18.34$) daha yüksektir. Çocukların ciddi düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumlarında da benzer bir durum söz konusudur. Annesi çalışmayan çocukların ciddi düzeyde şiddete tanık olma ya da kurban olma puanları ($\bar{X}=8.52$), annesi çalışan çocukların hafif düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma puanlarından ($\bar{X}=8.02$) daha yüksektir. Annelerin çalışma durumlarının öz yeterlilik ve öz saygıları açısından anlamlı farklılığa neden olmadığı belirlenmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonuçlarına göre çocukların tanık oldukları ya da maruz kaldıkları hafif düzeyde şiddetin sıklığı arttıkça öz yeterlilikleri ve öz saygıları düzeylerinde düşüş görülmektedir. Bayındır'ın (2010) çalışmasında da benzer şekilde evdeki şiddete tanık olan çocukların olumsuz etkilendikleri sonucuna varılmıştır. Bu çocukların davranışları belirgin ağlama, ne yapacağını bilememe ve şoka girme, anne-babanın kavga etmesini önlemeye çalışma, anneyi destekleme ve korumaya çalışma gibi anlık tepkiler olduğu uzun vadede ise bu çocuklarda en çok saldırganca davranışların arttığı, sürekli sinirlilik, tedirginlik hali olduğu ve anneye aşırı bir bağlılık geliştirdikleri saptanmıştır. Benzer şekilde Kağıtçıbaşı (1990) çocuklara uygulanan güç gösterisinin çocukta yetersiz iç denetim gelişmesine yol açtığını, dış denetime ihtiyaç duyan bireylere dönüştüğünü belirtmiştir. Bir diğer araştırmada ise fiziksel şiddete maruz kalan çocukların benlik kavramlarının da olumsuz etkilendiğini tespit edilmiştir (Güner, Güner ve Şahan, 2010). Araştırmanın bir diğer sonucuna göre çocukların ciddi düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile öz yeterlilik ve öz saygıları arasında negatif yönlü bir ilişki olmasına karşın bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu sonucun çocukların ciddi düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumlarının daha az olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmüştür.

Araştırmanın diğer sonucuna göre hafif düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma erkeklerde kızlara göre daha yüksektir. Benzer bir şekilde Bilir ve diğerleri (1991) tarafından yapılan çalışmada fiziksel ceza verme durumu erkeklerde kızlara göre daha yüksek çıkmıştır. Küçük Biçer ve diğerleri (2016) tarafından yapılan çalışmada da erkek

5-6 Yaş Çocuklarının Fiziksel Şiddete Maruz Kalma ya da Tanık Olmaları ile Benlik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

çocuklara kız çocuklara oranla daha sık fiziksel ceza uygulandığı sonucuna varılmıştır. Genel olarak araştırma sonuçları incelendiğinde fiziksel istismara maruz kalma erkeklerde, cinsel istismara maruz kalma ise kızlarda daha yüksek olarak bildirilmiştir (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004; UNICEF, 2010).

Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuca göre çocukların yaşlarına göre hafif ve ciddi düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma durumları ile öz yeterlilik ve öz saygıları arasında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır. Çalışmalar fiziksel şiddet ve yaş arasında “U” ilişkisinden söz etmektedir. Buna göre pek çoğu doğum ve 3 yaşına kadar olan dönemde meydana gelen şiddet çocuğun yaşı büyüdükçe azalmakta buna karşılık 12-16 yaş arasında tekrar yükselmektedir (Gelles, 1980). Ancak bu çalışmada yaş aralığı çok az olduğu ve her iki yaş grubu için de birbirine yakın sayıda bir çalışma grubu olmadığı için yaşa göre anlamlı bir farklılık çıkmamış olabileceği düşünülmüştür.

Araştırmanın son bulgusuna göre annesi çalışmayan çocukların hem hafif düzeyde hem de ciddi düzeyde şiddete tanık olma ya da maruz kalma puanları annesi çalışan çocuklardan daha yüksek çıkmıştır. Bilir ve diğerleri (1991) tarafından yapılan çalışmada da ev hanımı annelerin çalışan annelere göre çocuklarına daha fazla fiziksel ceza verdikleri bulunmuştur. Bu sonuçları destekler nitelikte Küçük Biçer ve diğerleri (2016) tarafından yapılan çalışmada da yükseköğrenim düzeyine sahip olmak ve üst gelir düzeyinin olması fiziksel ceza konusunda koruyucu etmenler olarak belirlenmiştir.

Tüm bu sonuçlar göz önüne alındığında benlik algısı yüksek çocuklar yetiştirebilmek için şiddete maruz kalma ya da tanık olma durumlarının en aza indirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bunu sağlayabilmek adına öncelikle çocukların en yakınları olan ailelerinden ve ardından öğretmenlerinden işe başlanması gerektiği düşünülmektedir. Nitekim Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması (2010) ve Türkiye’de 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (2014)’nda da ortaya konulan fiziksel şiddetin halen toplumumuzda kabul gördüğü gerçeğini değiştirmek için yetişkin eğitimi yapılması gerekmektedir. Bu noktada yapılacak olan eğitimlerde şiddetin tanımı üzerinde durulmalı, çocuğa ilişkin herhangi bir şiddet uygulamasının çocuk üzerinde yaratacağı değişikliklerden ve sonuçlardan bahsedilmelidir. Ayrıca bir diğer önemli hususta öğretmenlerin bu konuda bilinçlendirilmesidir. Öğretmenler yeri geldiğinde şiddet

unsurunu ortaya çıkararak bireyler olabilmekle birlikte yerine göre de onlardan şiddet hakkında aileleri konu hakkında bilgilendirmeleri beklenmektedir. Oysaki öğretmenlerin şiddet konusunda aile eğitimleri yapabilmeleri için önce kendilerinin konu hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Bu noktada ortaya çıkan bilgi eksikliğinin kapatılmasında hizmet içi eğitim programlarından faydalanmaları yerinde olacaktır. Ardından konu hakkında artan donanımları ile aile eğitimi düzenleyebilirler. Verilecek olan eğitimlerin ikinci kısmında da toplumun şiddet algısını değiştirmek hedeflenmelidir. Bu eğitimlerde daha kalabalık kitlelere ulaşmayı sağlayacak olan basılı materyallerden olan broşür ve ilanlardan yararlanılabilir. Öğretmenler konu hakkında kendi çalıştıkları okullarda ve ilçelerde şiddet hakkında bilinçlendirme kampanyaları başlatabilirler.

Ayrıca daha geniş bir perspektiften konuyu ele alabilmek için toplumsal düzeyde önlem alınması gerekmektedir. Bu kapsamda gerek Milli Eğitim Bakanlığı, gerekse Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nca geniş çaplı bilinçlendirme kampanyaları düzenlenebilir, toplumun bilgi ve duyarlılık düzeyini artırıcı çalışmalar yürütülebilir.

Kaynakça

- Ayrancı Ü., Köşgeroğlu N., & Günay Y. (2004). Televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5, 133- 140.
- Bayındır, N. (2010). Aile içinde yaşanan şiddete karşı çocuğun gösterdiği tepkiler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 1-9.
- Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, B. N., Atik, B., & San, P. (1991). Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50.473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi. *Aile ve Toplum*, 1(1), 57-70.
- Beyazova, U. & Şahin, F. (2001). Çocuğun şiddetten korunma hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.
- Bushman, B. J. & Huesmann, L. R. (2006). Short-term and long-term effects of violent media on aggression in children and adults. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 160(4), 348-352.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çetinkaya Yıldız, E. & Hatipoğlu Sümer, Z. (2010). Okul öncesi çocuklar ve şiddet: Tanık ve kurban olma düzeyleri. *İlköğretim Online*, 9(2), 630-642.
- Gelles, R. J. (1980). Violence in the family: A review of research in the seventies. *Journal of Marriage and the Family*, 873-885.
- George, D. & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, Boston: Pearson.

5-6 Yaş Çocuklarının Fiziksel Şiddete Maruz Kalma ya da Tanık Olmaları ile Benlik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

- Görmez K., Bayat B., Sezal İ., Göka E., Köse R., Özcan Y. Z.,...Cavcav D. (1998). *Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. Ankara.
- Güner, Ş. İ., Güner, S., & Şahan, M. H. (2010). Çocuklarda sosyal ve medikal bir problem; istismar. *Van Tıp Dergisi*, 17(3), 108-113.
- İçli, T. G. (1994). Aile içi şiddet: Ankara-İstanbul ve İzmir örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11(1-2), 7-20.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1990). *İnsan, aile, kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kara, B., Biçer, Ü., & Gökalp, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47(2), 140-51.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuru Turaşlı, N. (2006). *6 Yaş Grubu Çocuklarında Benlik Algısını Desteklemeye Yönelik Sosyal-Duygusal Hazırlık Programının Etkililiğinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Küçük Biçer, B., Özcebe, H., Köse, E., Köse, O., & Ünlü, H. (2017). Türkiye’de Ailelerin Fiziksel Ceza Uygulamalarına Bakışı: Karşılaştırmalı İnceleme. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 11(2), 90-97.
- Lawrence, D. (2006). *Enhancing Self Esteem In The Classroom*. (3rd Edition). London: Paul Chapman Publishing.
- Özgentürk, İ., Kargın, V., & Baltacı, H. (2012). Aile içi şiddet ve şiddetin nesilden nesile iletilmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 14(4), 55-77.
- Plumber, D. (2005). *Helping Adolescent and Adult to Build Self Esteem*. (1st Edition). London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Polat O. (2015). *Şiddet*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Postema, K. J. (2006). *School Based Social Competence Program: A Grant Proposal Project*. Unpublished Master’s Thesis, California State University, CA.
- UNICEF. (2010). *Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor*. <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf> adresinden erişilmiştir.
- UNICEF. (2011). *Türkiye’de Çocukların Durumu Raporu*. <https://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/egitim/032.pdf> adresinden erişilmiştir.
- T. C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2010). *Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması*.
- Zara Page, Z. & İnce, M. (2008). Aile içi şiddet konusunda bir derleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 81-94.
- Zoroğlu, S. S., Tütün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Eröcal-Koca, M., & Alyanak, B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2(2), 69-78.